

๒. โสรัจจะ ความเสงี่ยม

๑. **ขันติ** หมายถึง ความอดทนอดกลั้น ได้แก่อดทนต่อราคะ โทสะ โมหะที่เกิดขึ้น อดทนต่อคำล่วงเกินด่าว่าของผู้อื่น อดทนต่อความลำบากตรากตรำและความหนาวร้อนเป็นต้น อดทนต่อทุกขเวทนาอันเกิดจากโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นต้น ย่อมส่งผลให้หน้าตา กิริยา ท่าทาง และคำพูด สงดงาม น่าเคารพนับถือ

๒. **โสรัจจะ** หมายถึง ความสงบเสงี่ยมทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในบางแห่งใช้คำว่า อวิโรธนะ ไม่โกรธ ในภาษาไทยว่า ใจเย็น ก็ทำให้งดงามเหมือนกัน

บุคคลหาได้ยากมี ๒ อย่าง

๑. บุพการี บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน
๒. กตัญญูกตเวที บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว และทำตอบแทน

๑. บุพการี หมายถึง บุคคลผู้ทำอุปการะแก่ผู้อื่นก่อน ได้แก่ พระพุทธเจ้าเป็นบุพการีของพุทธบริษัท มารดาบิดาเป็นบุพการีของบุตร อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นบุพการี ของศิษย์ แม้พระมหากษัตริย์ก็จัดเป็นบุพการีของพสกนิกร ส่วนบุคคลอื่นผู้ทำอุปการะก่อนก็ควรสงเคราะห์เข้าในข้อนี้ บุคคลอย่างนี้หาได้ยากในโลก

๒. กตัญญู หมายถึง ผู้รู้อุปการคุณ ได้แก่ พุทธบริษัทผู้รู้อุปการคุณของพระพุทธเจ้า บุตรผู้รู้อุปการคุณของมารดาบิดา ศิษย์ผู้รู้อุปการคุณของอุปัชฌาย์อาจารย์ แม้พสกนิกรผู้รู้อุปการคุณของพระมหากษัตริย์ หรือบุคคลผู้รู้อุปการคุณของผู้อุปการะตนก่อน

กตเวที หมายถึง การตอบแทนคุณผู้มีอุปการคุณ ด้วยวัตถุสิ่งของ ด้วยการทำกิจให้ ด้วยสัมมาคารวะ ด้วยการตั้งอยู่ในโอวาท คำสั่งสอน ด้วยประกาศคุณให้ปรากฏ

ฉะนั้น กตัญญูกตเวที คือ ผู้รู้อุปการคุณของผู้อื่นแล้วกระทำการตอบแทนคุณของท่าน ยิ่งคุณของท่านให้ปรากฏ

ปัญหาและเฉลยหมวด ๒

๑. ธรรมข้อใด ควบคุมมิให้คนทำผิดพลาด ?

- ก. สติ สัมปชัญญะ   ข. หิริ โอตตัปปะ

๑๙. ธรรมสำหรับทำคนให้เป็นเทวดา ?

- ก. ชันติ โสรัจจะ   ข. หิริ โอตตปปะ
ค. เมตตา กรุณา   ง. อโลภา อโมหะ

๒๐. “อารมณ์แต่งกาย แต่ใจแต่งด้วยธรรม” หมายถึงธรรมข้อใด ?

- ก. สติ สัมปชัญญะ   ข. หิริ โอตตปปะ
ค. ชันติ โสรัจจะ   ง. เมตตา กรุณา

๒๑. คนมีน้ำอดน้ำทน เพราะมีคุณธรรมข้อใด ?

- ก. ฉันทะ   ข. จิตตะ
ค. ชันติ   ง. วิมังสา

๒๒. ผู้งดงามทั้งนอกทั้งใน เพราะมีคุณธรรมข้อใด ?

- ก. หิริ โอตตปปะ   ข. สติ สัมปชัญญะ
ค. ชันติ โสรัจจะ   ง. กตัญญูกตเวที

๒๓. นาย ก. ถูกนาย ข. ทำร้าย อดกลั้นไว้ได้ เพราะมีคุณธรรมอะไร ?

- ก. หิริ   ข. โอตตปปะ
ค. ชันติ   ง. สติ

๒๔. ความทนต่อความหนาวร้อน มีความหมายตรงกับข้อใด ?

- ก. ทนต่อความเจ็บใจ   ข. ทนต่อความตรากตรำ
ค. ทนต่อความอยาก   ง. ทนต่อความทุกข์ทรมาน

๒๕. ธรรมข้อใด ทำคนให้มีความงามโดยมีต้องเสริมแต่ง ?

- ก. ชันติ โสรัจจะ   ข. สติ สัมปชัญญะ
ค. หิริ โอตตปปะ   ง. เมตตา กรุณา

๒๖. บุพการีชน หมายถึงใคร ?

- ก. พระพุทธเจ้า   ข. มารดา บิดา
ค. พระมหากษัตริย์   ง. ถูกทุกข้อ

๒๗. ข้อใด เป็นความหมายของคำว่า “กตเวที” ?

- ก. ทำอุปการะก่อน   ข. รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว
ค. ตอบแทนคุณท่าน   ง. รู้อุปการะและตอบแทนคุณ

๒๘. ผู้ใดไม่ชื่อว่า บุพการี ?

ก. บิดา มารดา   ข. พระมหากษัตริย์

ค. บุตร ธิดา   ง. ครู อาจารย์

๒๙. จะรู้ได้อย่างไรว่า คนที่เราคบด้วยเป็นคนดี ?

ก. ตักบาตรประจำ   ข. มีมนุษยสัมพันธ์

ค. ขยันทำงาน   ง. รู้จักทดแทนคุณ

๓๐. กตัญญูกตเวทิตี ชื่อว่าหาได้ยาก เพราะถูกอะไรครอบงำ ?

ก. อบายมุข   ข. นิเวศน์

ค. ความตระหนี่   ง. ความโกรธ

เฉลย ๑. ก ๒. ค ๓. ง ๔. ข ๕. ก ๖. ข ๗. ง ๘. ข ๙. ค ๑๐. ก

๑๑. ก ๑๒. ค ๑๓. ข ๑๔. ง ๑๕. ค ๑๖. ค ๑๗. ง ๑๘. ง ๑๙. ข ๒๐. ค

๒๑. ค ๒๒. ค ๒๓. ค ๒๔. ง ๒๕. ก ๒๖. ง ๒๗. ค ๒๘. ค ๒๙. ง ๓๐. ค

ติ๊กะ คือ หมวด ๓

พระรัตนตรัย คือ แก้วอันประเสริฐ มี ๓ อย่าง

๑. พระพุทธ ๒. พระธรรม ๓. พระสงฆ์

๑. ท่านผู้สอนให้ประชาชนประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัย ที่เรียกว่า พระพุทธศาสนา ชื่อว่า พระพุทธเจ้า

๒. พระธรรมวินัยที่เป็นคำสอนของท่าน ชื่อว่า พระธรรม

๓. หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ชื่อว่า พระสงฆ์

เหตุที่เรียกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่ารัตนะนั้น ท่านอธิบายไว้ในอรรถกถาว่าเป็นวัตถุที่ควรยำเกรง มีค่ามาก หากามีได้และเป็นที่พึ่งที่ระลึกอันสูงสุด

คุณของรัตนะ มี ๓ อย่าง

๑. พระพุทธเจ้ารู้ดีรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เองก่อนแล้ว สอนให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย

๒. พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว

๓. พระสงฆ์ปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วสอนให้ผู้อื่นกระทำตามด้วย

๑. พระพุทธเจ้า ตรัสรู้อรหัตตผล ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ด้วยพระองค์เองก่อนแล้วจึงสอนให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย ในเบื้องต้นทรง สอนพระปัญจวัคคีย์และพระยสะกับสหายนักรู้ตาม และทรงสอนต่อมาอีก ๔๕ ปี จนถึงวันปรินิพพาน

๒. พระธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้น คือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสเป็นต้น เป็นการสอน ให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เมื่อประพฤติตามแล้ว พระธรรมก็ย่อมรักษาผู้ประพฤติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่วทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

๓. พระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ได้สอนภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาให้ทำตามด้วย ในเบื้องต้น ภิกษุ ๖๐ รูปแยกย้ายกันออกไปสอนประชาชน และต่อมาพระสงฆ์อื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จึงนับว่าเป็นผู้ที่มีคุณแก่โลกจนหาที่เปรียบมิได้

โอวาทของพระพุทธเจ้า มี ๓ อย่าง

๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ

๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจมีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น

โอวาทปาฏิโมกข์ ๓ ข้อ คือ

สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๑

กุสะลัสสูปะสัมปะทา ประกอบความดี ๑

สะจิตตะปะริโยทะปะนัง ทำจิตของตนให้ผ่องใส ๑

มีเนื้อความอย่างเดียวกับโอวาททั้ง ๓ ข้อนี้ เพราะคำว่า บาป อกุศล ทุจริต มีความหมายเหมือนกัน และคำว่า บุญ กุศล สุจริต ก็มีความหมายเหมือนกันใช้แทนกันได้ เพราะฉะนั้น โอวาททั้งปวงจึงสรุปลงเป็น ๓ ข้อ

๑. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ เว้นจากความประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ

๒. ประกอบความดี คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

๓. ทำจิตใจของตนให้ผ่องใส คือ ทำตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลก โกรธ หลง เป็นต้น

โอวาททั้ง ๓ นี้เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระสาวก ๑,๒๕๐ องค์ ที่วัดเวฬุวัน ใกล้กรุงราชคฤห์ เมื่อวันเพ็ญมาฆมาส (เดือน ๓) ภายหลังตรัสรู้แล้ว ๙ เดือน เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์

ทุจจริต คือความประพฤติชั่วมี ๓ อย่าง

๑. กายทุจจริต	ประพฤติชั่วด้วยกาย
๒. วจีทุจจริต	ประพฤติชั่วด้วยวาจา
๓. มโนทุจจริต	ประพฤติชั่วด้วยใจ

๑. กายทุจจริต คือ ความประพฤติชั่วด้วยกาย ๓ อย่าง มี ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑

๒. วจีทุจจริต คือ ความประพฤติชั่วด้วยวาจา ๔ อย่าง มี พูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเพ้อเจ้อ ๑

๓. มโนทุจจริต คือ ความประพฤติชั่วด้วยใจ ๓ อย่าง มี โลภอยากได้ของเขา ๑ พยาบาทปองร้ายเขา ๑ เห็นผิดจากคลองธรรม ๑

ทุจจริต ๓ อย่างนี้ เป็นกิจไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติ

สุจจริต คือ ความประพฤติชอบ มี ๓ อย่าง

๑. กายสุจจริต	ประพฤติชอบด้วยกาย
๒. วจีสุจจริต	ประพฤติชอบด้วยวาจา
๓. มโนสุจจริต	ประพฤติชอบด้วยใจ

๑. กายสุจจริต คือความประพฤติชอบด้วยกาย ๓ อย่าง มี เว้นจาก การฆ่าสัตว์ ๑ เว้นจากการลักทรัพย์ ๑ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๑

๒. วจีสุจจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยวาจา ๔ อย่าง มี เว้นจากการพูดเท็จ ๑ เว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ เว้นจากการพูดคำหยาบ ๑ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ๑

ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น

๓. ความไม่หลง คือ ความรู้ตามความเป็นจริงว่า อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น ชื่อว่า อโมหะ เมื่อมีอโมหะแล้วความดีอย่างอื่น คือ ความพลอยยินดี ความว่าง่ายสอได้ง่าย และความเห็นชอบตามคลองธรรม เป็นต้น ก็เกิดขึ้น

กุศลมูลทั้ง ๓ นี้ ใดอย่างหนึ่งมีอยู่แล้ว ความดีอย่างอื่น ดังกล่าวนั้น ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญมากขึ้น เหตุนี้ ควรให้เกิดมีในสันดาน

สัปปริสบัญญัติ คือ ข้อที่สัตบุรุษตั้งไว้ มี ๓ อย่าง

๑. ทาน สละสิ่งของของตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๒. ปัพพัชชา ถือบวช เป็นอุบายเว้นจากเบียดเบียน กันและกัน
๓. มาตาปิตุอุปภูฐาน ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข

๑. การให้ปันสิ่งของที่ควรให้ ชื่อว่า ทาน ทานของสัตบุรุษ ชื่อ สัปปริสทาน มี ๕ อย่าง คือ ให้ด้วยความศรัทธา ๑ ให้ด้วยความเคารพต่อผู้รับและสิ่งของที่ตนให้ ๑ ให้ตามเวลาที่ควรให้ ๑ ให้ด้วยใจอนุเคราะห์ ๑ ให้โดยไม่กระทบกระเทือนตนและผู้อื่น ๑

๒. การเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น ชื่อว่า ปัพพัชชา ในบาลีแสดงความหมายแห่งปัพพัชชาไว้ ๓ ประการ คือ อหิงสา ความไม่เบียดเบียน ๑ สัญญมะ ความสำรวม ๑ ทมะ ความฝีกตน ๑

๓. การปรนนิบัติมารดาบิดา ด้วยประพฤติก่อนน้อม ด้วยการรับใช้ ด้วยการเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาท และด้วยการบำรุงตามหน้าที่ ของบุตร ๕ ประการ คือ เลี้ยงท่านตอบ ๑ ทำกิจของท่าน ๑ ดำรงวงศ์สกุล ๑ ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับมรดก ๑ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ๑ อย่างนี้ ชื่อว่า มาตาปิตุอุปภู-ฐาน

ธรรม ๓ อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บัณฑิตบัญญัติ บุญกิริยาวัตถุ คือ สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ มี ๓ อย่าง

๑. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
๒. สීමมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

บุญกิริยาวัตถุนี้ โดยย่อมี ๓ อย่าง โดยพิสดารมี ๑๐ อย่างซึ่งจะปรากฏในหมวด ๑๐
ข้างหน้า

๑. การบริจาคสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน มี ๑๐ อย่าง คือ ข้าว น้ำ ผ้า พาหนะ มาลัย
ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่พัก และประทีป การถวายจตุปัจจัยแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อบูชาคุณ
ดี ให้แก่ผู้ทำอุปกณ์ก่อนมีมารดาบิดาเป็นต้น ตอบแทนคุณกิติ ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก เพื่อ
อนุเคราะห์กิติ ชื่อ ทานมัย

๒. การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย คือ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามทำตามข้อที่พระองค์
อนุญาต เช่น รักษาศีล ๕ ศีล ๘ หรืออุโบสถศีลของคฤหัสถ์ และรักษาศีล ๑๐ ของสามเณร รักษาศีล
๒๒๗ ของพระภิกษุ ชื่อ สीलมัย

๓. การอบรมจิตยังกุศลให้เกิดขึ้นในสันดาน การเจริญสมณะ ทำใจให้สงบจากนิวรณ์ การ
เจริญวิปัสสนาให้ปัญญาพิจารณา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริง ชื่อ ภาวนามัย

ปัญหาและเฉลยหมวด ๓

๑. ชาวพุทธมีอะไร เป็นสรณะ ?

ก. ไตรสิกขา	ข. ไตรมาส
ค. ไตรลักษณ์	ง. ไตรรัตน์

๒. พระธรรม คืออะไร ?

ก. หนังสือธรรมะ	ข. คัมภีร์เทศน์
ค. คำสุภาษิต	ง. คำสั่งสอน

๓. องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา คืออะไร ?

ก. พระพุทธเจ้า	ข. พระธรรม
ค. พระสงฆ์	ง. พระรัตนตรัย

๔. คำว่า “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” ตรงกับข้อใด ?

ก. พระพุทธเจ้า	ข. พระธรรม
ค. พระสงฆ์	ง. พระสาวก

๕. พระปริสุทฺธิคุณ เป็นคุณของข้อใด ?

ก. พระสงฆ์	ข. พระธรรม
ค. พระอรหันต์	ง. พระพุทธเจ้า

๖. การนับถือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึงที่ระลึกเรียกว่าอะไร ?

- ก. ไตรรัตน์   ข. ไตรปิฎก
ค. ไตรสิกขา   ง. ไตรสรณคัมภ

๗. พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้ชื่อว่ารัตนะเพราะเหตุไร ?

- ก. มีราคาดี   ข. มีคุณค่าอันานิยม
ค. มีความขลังดี   ง. มีคนรู้จักดี

๘. ข้อใด เป็นคุณแห่งพระธรรม ?

- ก. ของจริงที่มีอยู่ในโลก
ข. รักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในที่ชั่ว
ค. เป็นธรรมดาของโลก
ง. ธรรมชาติที่เกิดขึ้นในใจ

๙. สงฆ์ในคำว่า “สุปฏิปันโน ภคฺวโต สาวกสงฺโฆ” หมายถึงใคร ?

- ก. ภิกษุสงฆ์   ข. ภิกษุณีสงฆ์
ค. อริยสงฆ์   ง. สมมติสงฆ์

๑๐. ผู้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยแล้วสอนผู้อื่นตรงกับข้อใด ?

- ก. พุทธบริษัท   ข. พระอรหันต์
ค. ภิกษุณี   ง. พระสงฆ์

๑๑. โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ อย่าง ตรงกับข้อใด ?

- ก. ทาน ศีล ภาวนา
ข. ศีล สมาธิ ปัญญา
ค. ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้บริสุทธิ์
ง. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

๑๒. โอวาทของพระพุทธเจ้าที่เป็นหลักการ คืออะไร ?

- ก. ไม่คบคนชั่ว คบคนดี มีเมตตา
ข. ไม่ทำชั่ว ทำดี กตัญญู
ค. ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส
ง. ทำดี ทำใจให้ผ่องใส มีศรัทธ

๑๓. คำสอนที่เป็นโอวาทปาฏิโมกข์ ตรงกับข้อใด ?

- ก. ทาน ศีล ภาวนา
- ข. ศีล สมาธิ ปัญญา
- ค. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
- ง. ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส

๑๔. การประพฤติชั่วทางกาย วาจา ใจ เรียกว่าอะไร ?

- ก. อกุศลมูล   ข. ทุจริต
- ค. บาป   ง. มลทิน

๑๕. คนดื่มตุน หลอกหลวง ใช้วิถีทุจริตข้อใด ?

- ก. พุดเท็จ   ข. พุดส่อเสียด
- ค. พุดคำหยาบ   ง. พุดเพื่อเจ้อ

๑๖. วิถีทุจริตข้อใด เป็นเหตุให้หมู่คณะเกิดความแตกร้าง ?

- ก. พุดเท็จ   ข. พุดส่อเสียด
- ค. พุดคำหยาบ   ง. พุดเพื่อเจ้อ

๑๗. การเว้นจากกายทุจริตและวิถีทุจริต จัดเข้าในข้อใด ?

- ก. ทาน   ข. ศีล
- ค. สมาธิ   ง. ปัญญา

๑๘. ทุจริต หมายถึงการประพฤติเช่นไร ?

- ก. กาย วาจา ชอบ   ข. กาย วาจา มิชอบ
- ค. กาย วาจา ใจ ชอบ   ง. กาย วาจา ใจ มิชอบ

๑๙. นักเรียนสั่งซื้อยาบ้าเพื่อจะเสพ จัดเป็นทุจริตข้อใด ?

- ก. กายทุจริต   ข. วิถีทุจริต
- ค. มโนทุจริต   ง. ถูกทุกข้อ

๒๐. “ยุให้รำ ตำให้ร่ว” เป็นลักษณะของคำพุดในข้อใด ?

- ก. พุดเท็จ   ข. พุดคำหยาบ
- ค. พุดส่อเสียด   ง. พุดเพื่อเจ้อ

๒๑. ทุจริต ๓ อย่าง เป็นกรรมประเภทใด ?

- ก. ธรรมที่ควรศึกษา   ข. ธรรมที่ควรละ
ค. ธรรมที่ควรรู้   ง. ธรรมที่ควรเห็น

๒๒. “ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักรสถ้อยอวยวจิต” ตรงกับวจีสุจริตข้อใด ?

- ก. ไม่พุดเท็จ   ข. ไม่พุดส่อเสียด
ค. ไม่พุดคำหยาบ   ง. ไม่พุดเพื่อเจ้อ

๒๓. การกระทำข้อใด จัดเป็นมโนสุจริต ?

- ก. คิดดี   ข. ทำดี
ค. พุดดี   ง. อวดดี

๒๔. อกุลสมมูลข้อใด เป็นเหตุให้คนขายยาบ้า ?

- ก. โลภะ   ข. โทสะ
ค. โมหะ   ง. ราคะ

๒๕. วิทยุไม่เข้าแหล่งอบายมุข เพราะมีกุลสมมูลข้อใด ?

- ก. อโลภะ   ข. อโทสะ
ค. อโมหะ   ง. ข้อ ก. ข้อ ข. ถูก

๒๖. คนมีโทสะเป็นเจ้าเรือน มีลักษณะเช่นไร ?

- ก. เป็นคนเห็นแก่ได้   ข. เป็นคนเจ้าอารมณ์
ค. เป็นคนเขื่องมกาย   ง. เป็นคนเจ้าระเบียบ

๒๗. “ประมาทจิต จะติดยาบ้า” เพราะไม่ละอกุลสมมูลข้อใด ?

- ก. กายทุกจริต   ข. วจีทุกจริต
ค. มโนทุกจริต   ง. ความเห็นผิด

๒๘. วิทยุควรระวังใจอย่างไร จึงจะไม่มัวเมา ไม่มัวอบายมุข ?

- ก. มีให้กำหนด   ข. มีให้ชัดเคื่อง
ค. มีให้หลง   ง. มีให้มัวเมา

๒๙. มูลเหตุแห่งความผิดของคน คืออะไร ?

- ก. โลภะ โทสะ โมหะ   ข. มานะ โทสะ โมหะ
ค. ราคะ โทสะ โมหะ   ง. ตัณหา ราคะ ทิฎฐิ

๓๐. ข้อราษฎร์บังหลวง มีอะไรเป็นมูลเหตุ ?

จตุกกะ คือ หมวด ๔

วุฑฒิ คือ เหตุแห่งความเจริญ ๔ อย่าง

๑. สัมปยุตตสังเสวะ คบสัตบุรุษ
๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังคำสั่งสอนของท่าน
๓. โยนิโสมนสิการ ไตร่ตรองโดยอุบายที่ชอบ
๔. อัมมานุญมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม

๑. สัมปยุตตสังเสวะ หมายถึง การคบหากับสัตบุรุษ (คนดีมีคุณธรรม) คือ การแสวงหาครูดีเมื่อพบแล้วก็เข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์ หมั่นไปมาหาสู่สนทนาได้ตามด้วยความมีใจใฝ่รู้จริงๆ (หาครูดี)

๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง การตั้งใจฟังคำแนะนำสั่งสอนของสัตบุรุษด้วยความเคารพนอบน้อม (ฟังคำครู)

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การไตร่ตรองพิจารณาหมวด ธรรมของสัตบุรุษด้วยปัญญาว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อย่างไหนถูก อย่างไหนผิด และพิจารณาเหตุผลว่า การทำเหตุเช่นนี้จะได้รับผลเช่นไร เป็นต้น (ตรองคำครู)

๔. อัมมานุญมมปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติตามธรรมที่สมควรแก่ธรรมที่เราสามารถนำมาปฏิบัติได้ เพราะเมื่อเราได้พบครูดี ได้ฟังคำสอน นำมาไตร่ตรองจนสุดท้ายสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง และเห็นผลได้จริง (ทำตามครู)

สรุป วุฑฒิธรรม ๔ ข้อนี้เป็นหลักการส่งเสริมให้ถึงความเจริญก้าวหน้า เริ่มต้นด้วยการแสวงหาครูดี ได้ฟังคำครู ไตร่ตรองคำที่ครูสอน จนนำมาปฏิบัติได้จริง

จักร คือ ธรรมเป็นดุจล้อรถนำไปสู่ความเจริญ ๔ อย่าง

๑. ปฏีรูปเทสวาสะ อยู่ในประเทศอันสมควร
๒. สัมปยุตตสังเสวะ คบสัตบุรุษ
๓. อิตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ
๔. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ในปางก่อน

๑. ปฏีรูปเทสวาสะ หมายถึง การอยู่ในประเทศที่สมควร อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์

๒. สัมปยุตตสังเสวะ หมายถึง การคบหาในประเศที่สมควร อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์

ธัญญาหาร เหมาะกับการประกอบอาชีพ มีสถานศึกษา โรงพยาบาล วัดวาอารามที่ดี มีเพื่อนบ้านที่ดี มีคุณธรรม ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

๒. สัปบุริสุปัสสยะ หมายถึง การเข้าไปคบค้าสมาคมกับสัตว์บุรุษ (คนดี) เมื่อเข้าไปหาแล้วก็ฟังคำแนะนำสั่งสอนของท่านโดยเคารพ และนำมาปฏิบัติให้เกิดผลจริง

๓. อุตตสัมมาปณิธิ หมายถึง การตั้งตนไว้ในความดี เริ่มต้นที่ใจ คือ ต้องมีศรัทธา มีศีล มีสุตะ มีจาคะ และมีปัญญา มีเป้าหมายชีวิต ส่วนร่างกาย คือ ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง

๔. ปุพเพตปุญญาตา หมายถึง ความเป็นผู้มีบุญความดีที่ได้ทำไว้แล้วในชาติก่อนๆ ทำให้ชาติปัจจุบันได้รับความสุข ความเจริญไม่มีอุปสรรคอะไรมาขัดขวาง

สรุป จักร ๔ นี้ เป็นธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความเจริญ สุขสมหวัง และถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย

อคติ คือ ความไม่เที่ยงธรรม มี ๔ อย่าง

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน
๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน
๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะโง่เขลา
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

๑. ฉันทาคติ หมายถึง ความลำเอียงโดยถือเอาความรักใคร่พอใจของตนเป็นที่ตั้ง จนทำให้เสียความยุติธรรม เช่น การตัดสินคดีความทำให้คนผิดเป็นถูก คนถูกเป็นผิด เป็นต้น

๒. โทสาคติ หมายถึง ความลำเอียงโดยถือเอาความเกลียดชังไม่ชอบกันเป็นที่ตั้ง จนทำให้เสียความยุติธรรม เพราะลู่อำนาจความเกลียดชัง เช่น คอยขัดขวางความเจริญของผู้อื่น เป็นต้น

๓. โมหาคติ หมายถึง ความลำเอียงด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นคนเชื่องคนง่าย จนทำให้คิดไม่รอบคอบจนทำให้เสียความยุติธรรม เช่น ด่วนตัดสินใจลงโทษผู้ไม่ได้ทำความผิดเพราะได้ฟังข่าวมา เป็นต้น

๔. ภยาคติ หมายถึง ความลำเอียงด้วยความกลัว หรือเกรงใจ จึงทำให้เกิดความลังเล โสลด สงสัย ไม่มีความมั่นคงในตัวเอง ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะตกอยู่ในอำนาจของผู้อื่น จนทำให้เสียความยุติธรรม เช่น ไม่กล้าลงโทษผู้ทำความผิดเพราะเป็นลูกหลานของผู้มีอิทธิพล เป็นต้น

สรุป จะเป็นคนที่เที่ยงธรรมได้พึงเว้นเสียให้ไกลจากอคติ ๔ ข้อนี้เสีย เพราะเมื่อทำข้อใดข้อหนึ่งแล้วก็เป็นเหตุให้เสียความ ยุติธรรม

ปธาน คือ ความเพียรพยายามในทางที่ชอบ ๔ อย่าง

๑. สังวรปธาน เพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นในสันดาน
๒. ปหานปธาน เพียรระวังบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
๓. ภาวนापธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน
๔. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

๑. สังวรปธาน หมายถึง ความสำรวมระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นนั่นคือ การสำรวมระวังให้ อินทรีย์ ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดี ยินร้าย หลงมัวเมา จนไม่กล้าทำความชั่วได้

๒. ปหานปธาน หมายถึง ความตั้งใจละบาปที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดสิ้นไป สิ่งที่ไม่ดีต่างๆที่ติดอยู่ในใจ พยายาม ลด ละ เลิก ให้หมดไปจากสันดาน

๓. ภาวนापธาน หมายถึง ความตั้งใจทำสิ่งที่เป็นความดี ที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ทำให้เจริญยิ่งขึ้นไป อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

๔. อนุรักษนาปธาน หมายถึง ความเพียรตั้งใจรักษาบุญกุศลความดีงามที่มีอยู่แล้วในตน ไม่ให้เสื่อมไป หมั่นรักษาความดีงามนั้นให้ตั้งมั่นอยู่ในจิตใจตลอดไป

สรุป ปธาน ๔ ข้อนี้ เป็นความเพียรชอบเพื่อประดับประครองตนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท ให้ดำรงตนอยู่ในเส้นทางแห่ง ความดี

อธิฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ๔ อย่าง

๑. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้
๒. สัจจะ ความจริงใจ คือ ประพฤติสิ่งใดก็ให้ได้จริง
๓. จาคะ ความสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ
๔. อุปลมะ ความสงบใจจากสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบ

๑. ปัญญา หมายถึง รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ รู้ถึงเหตุและผล ว่า เมื่อทำเหตุอย่างนี้ย่อมได้ผลเช่นนี้ สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ สิ่งนี้เป็นบุญ สิ่งนี้เป็นบาป ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยการศึกษา

ค้นคว้าหาความรู้ทั้งภายในตัว ภายนอกตัว ปัญญาเกิดขึ้นได้ ๓ ทางคือ สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง ๑ จินตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากความคิด ๑ ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการเจริญภาวนา ๑

๒. สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ หรือ ความสัตย์จริง ไม่ว่าจะคิด พูด ทำอะไรก็คิด พูด ทำสิ่งนั้นจริงๆและยอมได้รับผลจริงๆ

๓. จาคะ หมายถึง การสละสิ่งของ สละอารมณ์ ที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจนั้นคือ สละอคติ ๔ อย่างที่จะทำให้ตัวเรานั้นเสียสัจจะไป ฉะนั้นจึงต้องสละเสีย

๔. อุปสมะ หมายถึง ความสงบใจจากสิ่งที่เป็นข้าศึก อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น มักจะมาขัดขวางต่อการทำจิตให้สงบ

สรุป ธรรมะ ๔ ข้อนั้น เป็นธรรมะที่ทำให้เราไม่ประมาท ในการศึกษา ในการรักษาสัจจะ ในการสละ และในการทำจิตใจให้สงบ

อิทธิบาท คือ คุณเครื่องที่ทำให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่าง

๑. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น
๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
๔. วิมังสา หมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

๑. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นๆหรือปลุก ความรักให้เกิดขึ้นในด้านการศึกษาก็ดี ในการทำหน้าที่การงานก็ดี ที่เมื่อทำแล้วยอมอำนวยความสะดวกสุขให้แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อคุณงามความดี

๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามที่จะทำสิ่งนั้นให้เสร็จด้วยความกล้าหาญ แม้จะยากลำบากก็ตามต้องมุ่งมานะบากบั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่มาขัดขวาง ตั้งหน้าตั้งตาทำไปจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

๓. จิตตะ หมายถึง การเอาใจฝักใฝ่ จดจ่อ มีสมาธิในสิ่งนั้นไม่วางธุระหากมีอุปสรรคเข้ามา ก็มีสติ สัมผัสัญญะคอยกำกับอยู่เสมอไม่ปล่อยวาง

๔. วิมังสา หมายถึง การหมั่นตรึกตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งที่ทำด้วยปัญญา ใช้ปัญญา

พิจารณาถึงสิ่งที่ทำว่าถูกต้องหรือไม่ มีผลดีอย่างไรจากการทำสิ่งนั้น ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น
สรุป ธรรม ๔ ข้อนี้ เป็นธรรมที่เกื้อหนุนกันต้องทำให้ครบทุกข้อจึงจะสมความประสงค์อย่าง
แน่นอน

ควรทำความเข้าใจประมาณในที่ ๔ สถาน

๑. ในการละกายทุจริต   ประพฤติกายสุจริต
๒. ในการละวจีทุจริต   ประพฤติวจีสุจริต
๓. ในการละมโนทุจริต   ประพฤติมโนสุจริต
๔. ในการละความเห็นผิด   ทำความเห็นให้ถูก

ข้อ ๑-๓ มีอธิบายว่า การงดทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ ให้ทำความดีทาง กาย วาจา ใจ
ด้วยความไม่ประมาท มีสติทุกเมื่อในขณะที่เรากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิดอยู่ หากสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่
ดี พึงงดเว้นเสีย พึงทำแต่ความดียิ่งขึ้นไป

ข้อ ๔ การละความเห็นผิดคือ ทำความเห็นให้ถูก หมายถึง การละความเห็นผิดที่ยึดมั่นถือมั่น
ในเบญจขันธ์ เป็นต้น ที่คิดว่าเที่ยงแท้แน่นอนความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ดังนั้นจึงมีความเห็นให้ถูกว่า
ทุกชีวิตที่อยู่บนโลกนี้ล้วนเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง

๑. ระวังใจไม่ให้กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
๒. ระวังใจไม่ให้ขัดเคืองในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง
๓. ระวังใจไม่ให้หลงในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหลง
๔. ระวังใจไม่ให้มัวเมาในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา

การระวังใจ หมายถึง มีสติรู้เท่าทันต่อความเป็นไปของใจ เช่น เกิดความกำหนด ขัดเคือง
หลง มัวเมา ก็รู้เท่าทัน ควบคุมใจให้ได้ อย่าปล่อยไปตามอารมณ์ต่าง ๆ

๑. คำว่า กำหนด หมายถึง ความรักใคร่ ยินดีชอบใจอันมีราคะเป็นเหตุ
๒. คำว่า ขัดเคือง หมายถึง ความเกลียดชัง ไม่ยินดี ไม่ชอบใจ อันมีโทสะเป็นเหตุ

๓. คำว่า หลง หมายถึง ความโง่เขลา ขาดสติไม่มีความรอบคอบอันมีโมหะเป็นเหตุ

๔. คำว่า มัวเมา หมายถึง ความมกมุ่นเพลิดเพลินติดอยู่ในอารมณ์นั้นอย่างไม่สร้างซา
อันมีมโหฬารเป็นเหตุ

พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ๔ อย่าง

๑. เมตตา	ความรักใคร่
๒. กรุณา	ความสงสาร
๓. มุทิตา	ความพลอยยินดี
๔. อุเบกขา	ความวางเฉย

๑. เมตตา หมายถึง ความรักที่ไม่เจือปนด้วยกาม เป็นความรู้สึกที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ซึ่งมี
ลักษณะนำความสุขไปให้เขาโดยส่วนเดียวเป็นการไม่เจาะจง มีคุณสมบัติกำจัดความปองร้ายผู้อื่น

๒. กรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสาร จนทนไม่ได้เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความลำบาก มีลักษณะ
คิดขจัดทุกข์บำรุงสุขให้เขาส่วนเดียว เป็นการไม่เจาะจง มีคุณสมบัติกำจัดความเบียดเบียนผู้อื่น

๓. มุทิตา หมายถึง ความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดีสุขสมหวัง ไม่อิจฉา มีลักษณะคอย
อนุโมทนาเขาส่วนเดียว เป็นการไม่เจาะจง มีคุณสมบัติกำจัดความอิจฉาริษยา

๔. อุเบกขา หมายถึง ความรู้สึกวางเฉย เป็นกลางไม่เอนเอียง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเฉย
เมย มีลักษณะทำให้เป็นกลางต่อทุกสิ่ง เป็นการไม่เจาะจง มีคุณสมบัติกำจัดความกระทบกระทั่ง
ผู้อื่น

สรุป พรหมวิหารธรรมนี้ ผู้ใหญ่พึงเจริญอยู่เป็นนิตย์

อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ มี ๔ อย่าง

๑. ทุกข์	ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
๒. สมุทัย	เหตุให้ทุกข์เกิด
๓. นิโรธ	ความดับทุกข์
๔. มรรค	ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

๑. ทุกข์ หมายถึง สภาวะที่ทนได้ยาก ความทุกข์มีหลายประการ มีทั้งทุกข์จรและทุกข์ประจำ นำมาซึ่งความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ถึงความพลัดพลาดไม่รู้จักจบสิ้น

๒. สมุทัย หมายถึง ต้นเหตุ คือ ความทะยานอยาก ซึ่งเป็นเหตุให้ทุกข์ทั้งปวงเกิด ทั้งที่เป็น กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

๓. นิโรธ หมายถึง ความดับตัณหาได้โดยสิ้นเชิง เพราะเป็นเหตุดับทุกข์ทั้งปวง เมื่อทุกข์ดับ เพราะนิโรธ ความสุขคือนิพพานก็ปรากฏ แต่นิโรธเป็นผลของการดับตัณหา ไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่ใช้ในการดับทุกข์

๔. มรรค หมายถึง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ โดยปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) การงานชอบ (สัมมากัม-มันตะ) เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) เพียรชอบ (สัมมาวายามะ) ตั้งสติชอบ (สัมมาสติ) ตั้งใจชอบ (สัมมาสมาธิ)

สรุป อริยสัจ ๔ สมุทัยกับมรรคเป็นเหตุ ทุกข์กับนิโรธเป็นผล

ปัญหาและเฉลยหมวด ๔

๑. “คบคนดี พังวชิโดยเคารพ นอบนบด้วยพินิจ ทำกิจด้วยปฏิบัติ” ตรงกับข้อใด ?

- ก. วุฑฒิธรรม   ข. จักรธรรม
ค. อิทธิบาทธรรม   ง. พรหมวิหารธรรม

๒. “คบคนดี พังวชิท่าน คิดอ่านปัญหา คั่นคว่ำปฏิบัติ” คือข้อใด ?

- ก. วุฑฒิ ๔   ข. จักร ๔
ค. อิทธิบาท ๔   ง. ปธาน ๔

๓. อัดตสัมมาปณิธิ ในจักร ๔ ตรงกับข้อใด ?

- ก. อยู่ในประเทศสมควร   ข. คบหาสัตบุรุษ
ค. ตั้งตนไว้ชอบ   ง. ได้ทำบุญไว้มาก

๔. คำว่า “บุญใหม่” ตรงกับข้อใด ?

- ก. อยู่ในประเทศสมควร   ข. คบสัตบุรุษ
ค. ตั้งตนไว้ชอบ   ง. ได้ทำความดีไว้ในปางก่อน

๕. จะเป็นคนเที่ยงธรรมได้ ต้องเป็นคนเช่นไร ?

- ก. มีเมตตา กรุณา   ข. กล้าได้ กล้าเสีย

ค. สงบสติอารมณ์   ง. ข้อ ก. ข้อ ข. ถูก

๑๔. “สงบใจ เจริญสุข” หมายถึงอธิษฐานธรรมข้อใด ?

ก. ปัญญา   ข. สัจจะ

ค. จาคะ   ง. อุปสมะ

๑๕. “จะทำงานให้สำเร็จต้องมีเคล็ดปลุกใจ” ข้อใดคือเคล็ดปลุกใจ ?

ก. ฉันทะ   ข. วิริยะ

ค. จิตตะ   ง. วิมังสา

๑๖. อธิติบาทข้อใด เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความสำเร็จของงาน ?

ก. ฉันทะ   ข. วิริยะ

ค. จิตตะ   ง. วิมังสา

๑๗. การเอาใจฝักใฝ่ในการศึกษาไม่วางธุระ คือข้อใด ?

ก. ฉันทะ   ข. วิริยะ

ค. จิตตะ   ง. วิมังสา

๑๘. คนที่ได้รับความสำเร็จในชีวิต เนื่องมาจากธรรมข้อใด ?

ก. ปธาน ๔   ข. จักร ๔

ค. วุฑฒิ ๔   ง. อธิติบาท ๔

๑๙. “เมตตาพารัก โลกประจักษ์ยั่งยืน” หมายถึงความรักในข้อใด ?

ก. รักคนและสัตว์   ข. รักธรรมชาติ

ค. รักการเรียน   ง. รักประชาธิปไตย

๒๐. เมื่อเห็นตำรวจจับกุมผู้ทำความผิดได้ ควรเจริญพรหมวิหารข้อใด ?

ก. เมตตา   ข. กรุณา

ค. มุทิตา   ง. อุเบกขา

๒๑. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนกัน ตรงกับพรหมวิหารข้อใด ?

ก. เมตตา   ข. กรุณา

ค. มุทิตา   ง. อุเบกขา

๒๒. การช่วยคนประสบทุกข์ จัดเป็นพรหมวิหารข้อใด ?

ก. เมตตา   ข. กรุณา

๑-๒. มาตุฆาต ปิตุฆาต หมายถึง การฆ่ามารดาและบิดาของตนซึ่งเป็นผู้มีพระคุณต่อบุตร
ธิดาสุดจะคนานับ ให้ตายด้วยอาวุธ ใดๆใดอย่างหนึ่ง ผู้ใดฆ่ามารดาบิดาของตนได้ นับว่าเป็นผู้
อกตัญญูยิ่งนัก

๓. อรหันตฆาต หมายถึง การฆ่าพระอรหันต์ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลหมดจดจากกิเลสอาสวะ
บริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นที่เคารพสักการบูชาของมหาชนทั้งหลาย ผู้ที่ฆ่าพระอรหันต์นับว่า
เป็นผู้ที่โหดเหี้ยมอำมหิต ฆ่าได้แม้กระทั่งผู้ทรงศีล

๔. โลहितูปบาท หมายถึง การทำร้ายพระพุทธรูปเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป พระองค์มีคุณ
ต่อชาวโลกมาก สั่งสอนพุทธ-บริษัทโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ผู้ใดพยายามทำร้ายพระพุทธรูปเจ้า
แม้ไม่ถึงกับฆ่า เพียงแค่ยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไปนับเป็น บาปหนักที่สุด เช่น พระเทวทัตที่กลิ้งศิลา
หมายจะฆ่าพระองค์ แต่ถูกแค้นสะเกิดหินแทนนั้น เป็นต้น

๕. สังฆเภท หมายถึง การทำลายสงฆ์ให้แตกออกจากกัน พระสงฆ์ถือว่าเป็นเนื่อนาบุญอัน
ยอดเยี่ยมของชาวโลก ภิกษุใดทำให้ภิกษุสงฆ์ที่อยู่วัดเดียวกัน แตกความสามัคคีจนไม่ยอมทำสังฆ
กรรมร่วมกัน เช่น ลงอุโบสถ ทำปวารณา เป็นต้น

สรุป อนันตริยกรรมนี้ เป็นบาปหนักที่สุด ผู้ใดได้ทำอนันตริยกรรมข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ย่อมไป
เกิดในมหานรกทันที ฉะนั้นห้าม ทำเป็นเด็ดขาด

อภินิหารปัจเจกเวกชน คือ ข้อปฏิบัติที่ควรพิจารณาทุกๆ วัน ๕ ประการ

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
๒. เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้
๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
๔. เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
๕. เรามีกรรมเป็นของตน ทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เมื่อพิจารณาอย่างนี้แล้ว ย่อมเป็น
เครื่องบรรเทาความประมาท ความมัวเมา ความลุ่มหลงในวัย ไม่ให้ประมาทในการดำรงชีวิตในแต่ละ
วัยก่อนความแก่จะมาถึง

๒. เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยย่อมเกิดขึ้นได้
กับทุกคน และความเจ็บมีทั้งรักษาได้และรักษาไม่ได้ปะปนกันไป สักวันหนึ่งเราจะต้องเจ็บแน่นอน

ดังนั้นจึงพิจารณาให้ได้ทุกๆ วัน

๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ความตายไม่มีนิมิตหมาย จะตายเมื่อไรไม่มีใครรู้ แต่ที่รู้ๆ ก่อนตายเราควรทำอะไรให้กับชีวิตที่มีอยู่ เพราะความตายเราหนีไม่พ้นแน่นอน

๔. เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น เป็น การย้ำเตือนอยู่ตลอดเวลาว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นกับเราทั้งสิ่งชอบใจและไม่ชอบใจ ต่างต้องมีอันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด เป็นการเตรียมใจรับกับสภาพที่เป็นจริงที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าเราจะรู้ตัว หรือไม่รู้ตัวก็ตาม เพื่อป้องกันความเศร้าโศกเสียใจ ให้คลายความยึดมั่นถือมั่นเสีย

๕. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำ กรรมใดไว้ เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว เราจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

สรุป การพิจารณาทั้ง ๕ ประการนี้ พึงพิจารณาอยู่เนือง นิตย์ จะได้ไม่ประมาทในการเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

ธัมมัสสวนานิสงส์ คือ อานิสงส์ของการฟังธรรม ๕ ประการ

๑. ผู้ฟังธรรมยอมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด
๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้
๔. ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

๑. ผู้ฟังธรรมยอมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง หมายถึง พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีมากมาย เมื่อมีผู้มาแสดงให้ฟังยอมได้ฟังสิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติมพอกพูนไปเรื่อยๆ

๒. สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด หมายถึง ธรรมะต่างๆที่เราเคยได้ฟังมาแล้วจากใครก็ตาม ยังไม่เข้าใจชัด พอได้ฟังที่ท่านขยายความให้ฟังก็เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง นำไปปฏิบัติได้

๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้ หมายถึง ธรรมต่างๆที่เราฟังมาแล้วเกิดความสงสัยไม่เข้าใจ เราก็ไต่ถามผู้รู้ในขณะฟังธรรมจน คลายความสงสัยได้ หรือเราอาจได้ยินได้ฟังมาจากที่อื่น ซึ่งอาจขัด

อยู่ในใจ พอได้ฟังก็คลายความสงสัยได้

๔. ทำความเห็นให้ถูกต้อง หมายถึง ผู้ฟังธรรมบางครั้งอาจมีความเห็นที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง เพราะไม่ค่อยเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม พอได้ฟังคำชี้แจงขยายความในเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น ย่อมทำความเข้าใจให้ตรงถูกต้องได้ง่าย

๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส หมายถึง จิตที่โน้มไปตามกระแสธรรมที่พระธรรมกถึกบรรยายขยายความ คลายความสงสัยทั้งปวง มีความเข้าใจถูกต้อง ย่อมได้รับผลของความสุข ความผ่องใสของใจ

สรุป อานิสงส์จากการฟังธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้ ย่อมบังเกิดมีแก่ผู้ตั้งใจฟังธรรมแสวงหาความหลุดพ้น จะได้ผลอย่างเต็มที่ต่อเมื่อผู้ฟังตั้งใจฟังโดยเคารพ มีสติพิจารณาตามกระแสธรรมที่ท่านแสดงตลอด ดังพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา

ผล คือ กำลัง ๕ ประการ

๑. สัทธา ความเชื่อ
๒. วิริยะ ความเพียร
๓. สติ ความระลึกได้
๔. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
๕. ปัญญา ความรอบรู้

๑. สัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนกระทำว่ามีคุณประโยชน์ เพราะเชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุและผล เช่นเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า บาบ นุญ นรก สวรรค์มีจริง เป็นต้น

๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียรเป็นแรงจูงใจมุ่งมั่นในการ ทำกิจทั้งปวงไม่ให้อ่อนย่อเมื่อเจออุปสรรค หมายถึง ความเพียรในสัมมปปธาน ๔ และสัมมาวายามะในอริยมรรค เป็นต้น

๓. สติ หมายถึง ความระลึกได้ เป็นเหตุควบคุมใจให้ตั้งมั่นกับกิจการที่กำลังทำอยู่ให้มีความรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด หมายถึง ความระลึกชอบในอริยมรรค

๔. สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นสืบเนื่องมาจากสติ เป็นจิตที่มีความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว มีสมาธิตลอดในการทำกิจทุกอย่าง จนกว่าจะสำเร็จ นี่หมายถึง สมาธิที่เป็นองค์ฌาน

๕. ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ เป็นกำลังอุดหนุนใจให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

และสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ นี่หมายเอา อริยปัญญา

สรุป พลธรรมนี้ อินทรีย์ ๕ ก็เรียก เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน ธรรม ๕ ประการนี้ สามารถกำจัดธรรมที่เป็นข้าศึกได้ คือ

สัทธา กำจัดอศัทธินิยา คือ ความไม่เชื่อ, วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย

วิริยะ กำจัดโศสัชชะ คือ ความเกียจคร้านได้

สติ กำจัดปมาทะ คือ ความประมาทเดินเล่นได้

สมาธิ กำจัดนิรวณธรรม คือ สิ่งที่เป็นเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดีได้

ปัญญา กำจัดอญาณะ คือ ความไม่รู้และโมหะ คือ ความหลงได้

ขั้นนี้ คือ กองสังขารร่างกายของมนุษย์ แบ่งเป็น ๕ กอง

๑. รูปขั้นนี้	กองรูป
๒. เวทนาขั้นนี้	กองเวทนา
๓. สัญญาขั้นนี้	กองสัญญา
๔. สังขารขั้นนี้	กองสังขาร
๕. วิญญาณขั้นนี้	กองวิญญาณ

๑. **รูป** หมายถึง การรวมตัวของธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมกันเป็นกาย รูปในที่นี้ หมายเอา รูปที่มีใจครอง เช่น มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน เป็นต้น

๒. **เวทนา** หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกของอารมณ์ที่มากกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดความรู้สึกเป็นสุข ขอบใจ ทุกข์ ไม่ชอบใจหรือไม่สุข ไม่ทุกข์ เฉยๆ

๓. **สัญญา** หมายถึง ความจำได้หมายรู้ เป็นความจำสิ่งที่รับรู้มันไว้ได้ เช่น รู้ว่านี่คือรูป ก็จำได้ว่า นี่คือรูป เป็นต้น

๔. **สังขาร** หมายถึง สิ่งที่ถูกปรุงแต่งเกิดขึ้นกับใจ แยกแยะสิ่งที่รู้และจำได้ จะดีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ เป็นจิตตสังขารและเป็นนามธรรม ต่างจากสังขารในไตรลักษณ์ ที่หมายเอาสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้น ทั้งที่เป็นอุปาทินนสังขาร และอุปาทินนสังขารที่เป็น รูปธรรม

๕. **วิญญาณ** หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดจากอายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เช่น มีรูปมากกระทบตาก็รู้ว่าเป็นรูปอะไร เป็นต้น

สรุป ขั้นนี้ ๕ นี้ โดยย่อเรียกว่า นามรูป นาม ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูป คง

- ๒. ถัมมคารวตา   เคารพในพระธรรม
- ๓. สังฆคารวตา   เคารพในพระสงฆ์
- ๔. สิกขาคารวตา   เคารพในการศึกษา
- ๕. อัปปมาทคารวตา   เคารพในความไม่ประมาท
- ๖. ปฏิสันถารคารวตา   ความเคารพในปฏิสันถาร

๑. พุทธคารวตา หมายถึง ความเคารพนับถือในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการกราบไหว้บูชา คุณทั้ง กาย วาจา ใจ รวมถึงการแสดงความเคารพในปูชนียวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ปูชนียสถาน เป็นต้น และตั้งใจฟังธรรมคำสอนด้วยความเชื่อเพื่อ

๒. ถัมมคารวตา หมายถึง ความเคารพนับถือในพระธรรม คำสอน ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ จนก่อให้เกิดปฏิเวธ ด้วยความเคารพยิ่ง ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม

๓. สังฆคารวตา หมายถึง ความเคารพนับถือในพระสงฆ์ ทั้งที่เป็นสมมติสงฆ์และอริยสงฆ์ ด้วยการกราบไหว้บูชา แสดงอาการนอบน้อม ตลอดจนเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านแล้วนำไปปฏิบัติตาม ไม่แสดงอาการกิริยาดูหมิ่น ล้อเล่นกับท่าน

๔. สิกขาคารวตา หมายถึง ความเคารพเชื่อฟังในการศึกษา ด้วยความตั้งใจศึกษาในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ไม่เกียจคร้าน ไม่ย่อท้อ ตั้งใจศึกษาไปจนกว่าจะสำเร็จ

๕. อัปปมาทคารวตา หมายถึง ความเคารพเชื่อฟังในความไม่ประมาท ด้วยการมีสติไม่เพลิดเพลินในการดำรงชีวิต ระวังไม่ให้หลงมัวเมาในกามคุณ ไม่ประมาทในการละทุจริต ประกอบสุจริต

๖. ปฏิสันถารคารวตา หมายถึง ความเคารพเชื่อฟังในการต้อนรับ ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เป็นคนใจแคบ ต้อนรับผู้มาเยือนด้วยไมตรีจิต ด้วยน้ำใสใจจริง ด้วยอามิสบ้าง ด้วยธรรมบ้างตามสมควร

สรุป ความเคารพทั้ง ๖ ประการนี้ เป็นเบื้องต้นที่จะรองรับ รับคุณธรรมอื่นๆ ที่จะพึงบังเกิดขึ้นกับเรา ฉะนั้นพึงมีความเคารพนอบน้อมไว้ในที่ทุกสถาน

สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง

- ๑. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ง. ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน

๔. “เมื่ออยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง” เช่นนี้ควรประกอบตนไว้ในธรรมหมวดไหน ?

ก. พรหมวิหาร

ข. สังคหัตถุ

ค. สาราณียธรรม

ง. สัมปรีชธรรม

๕. การตั้งใจช่วยกิจการของกันและกันด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจ เป็นหลักสาราณียธรรมข้อใด ?

ก. เมตตาวิจิตรกรรม

ข. เมตตาภายกรรม

ค. สีสสามัญญตา

ง. เมตตามโนกรรม

เฉลย ๑. ค ๒. ข ๓. ง ๔. ค ๕. ข

สัตตกะ คือ หมวด ๗

อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐ ๗ ประการ

๑. สัทธา เชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ คือ เชื่อในความตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น

๒. สีล รักษา กาย วาจา ให้เรียบร้อย คือ สีล ๕ หรือ ๘ เป็นต้น

๓. หิริ ความละอายต่อบาป คือ ไม่กล้าทำความชั่ว

๔. โอตตัปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาป คือ กลัวผลของการทำบาป

๕. พานุสัจจะ ความเป็นคนได้ยินได้ฟังมามาก คือ ทรง ธรรมและศิลปวิทยามาก คือ ใฝ่รู้ทั้ง การฟัง การอ่าน การจดจำ เป็นต้น

๖. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน คือ การแบ่งปันด้วยปัจจัย ๔ อันสมควร

๗. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ คือ ปัญญาที่สอนตนเองได้

สรุป อริยทรัพย์ ๗ นี้ จัดลงในสิกขา ๓ ได้ ๒ สิกขา คือ สีล หิริ โอตตัปปะ และจาคะ จัดเป็น สีสสิกขา สัทธา พานุสัจจะ และ ปัญญา จัดเป็น ปัญญาสิกขา

สัมปรีชธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ

๑. ทัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกรรม คือ เหตุ หมายถึงรู้จักเหตุ เช่น รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ เป็นต้น

๒. อัตถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักอรรถ คือ ผล หมายถึง รู้จักผล เช่นรู้ว่าทำเหตุอย่างนี้ ย่อมได้ผลอย่างนี้ เป็นต้น

๓. อัตถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง รู้จักตนว่าเรามีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาเท่านี้ แล้ววางตัวให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของตน ไม่อวดดีถือดี ให้สงบเสงี่ยมเจียมตน

๔. มัตถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง รู้จักประมาณในการแสวงหา ในการรับ ในการจ่าย ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ให้รู้จักความพอดี รู้จักประมาณในการบริโภคแก่พอควร และรู้จักประมาณในการใช้จ่ายให้รู้คุณค่าของสิ่งที่หามาได้

๕. กาลัตถุญญาตาความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา หมายถึง รู้ถึง คุณค่าของเวลาที่ผ่านไป รู้จักการใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปอย่างไรประโยชน์ ให้รู้ว่าเวลานี้ ควรทำอย่างนี้ เวลานี้ควรพูดอย่างนี้ ทำและพูดอย่างไม่ประมาท

๖. ปริสัทธุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน หมายถึง การรู้จักสังคมที่ตนอยู่อาศัยที่ทำงาน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมชุมชน นั้นๆ ไม่มีเรื่องกระทบกระทั่งกับผู้อื่น ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน

๗. ปุคคลโปรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคล หมายถึง การรู้จักเลือกคบคน ด้วยการศึกษาคูณนิสัยใจคอ เป็นต้น ของคนๆ นั้นว่าควรคบหรือไม่ควรคบ เขาเป็นคนดีหรือคนเลวให้เลือกคบคนที่เป็นคนดีมีคุณธรรม

สรุป สัปปริสธรรมนี้ เมื่อผู้ใดปฏิบัติตามได้ ย่อมเป็นผู้ที่ควรแก่การยกย่องเคารพนับถือ เป็นผู้ที่น่าคบหาสมาคมด้วย เพราะเขาเป็นสัตบุรุษ

ปัญหาและเฉลยหมวด ๗

๑. “มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน” ตรงกับข้อใด ?

- ก. ความรอบรู้ในกองสังขาร
- ข. ความเป็นผู้มีความรู้มาก
- ค. ความรู้จักอดออมทรัพย์
- ง. ความรู้จักให้ธรรมเป็นทาน

๒. สัปปริสธรรมข้อใด มีความหมายตรงกับเศรษฐกิจพอเพียง ?

- ก. รู้จักประมาณ   ข. รู้จักกาล
- ค. รู้จักตน   ง. รู้จักชุมชน

๖. ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
๗. ปัตตานุโมทนา มัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
๘. ธัมมัสสวนามัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
๙. ธัมมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง

๑. **ทานมัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการถวายทานด้วยการให้ทั้งที่เป็นอามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน เพื่อมุ่งกำจัดความตระหนี่ให้ออกไปจากใจ

๒. **ศีลมัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการรักษาศีล เป็นการควบคุมกาย วาจา ให้เรียบร้อย ดั่งงามทั้ง ๓ ระดับคือ ระดับต้นได้แก่ นิจศีล ศีล ๕ ระดับกลางได้แก่ ศีล ๘ หรือ อุโบสถศีล ระดับสูงได้แก่ ปาวิสุทฺธิศีล หรือ ศีล ๒๒๗ ของพระภิกษุ

๓. **ภาวนามัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการเจริญสมาธิภาวนา ด้วยการอบรมจิตใจในทางปฏิบัติที่เป็นสมถกัมมัฏฐาน คือ การอบรมจิตใจให้สงบ ๑ วิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ การอบรมปัญญาให้เกิด ๑

๔. **อปเจยณมัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการประพฤติถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ โดยชาติตระกูล วย เป็นการแสดงความเคารพนับถือยำเกรง เป็นคนมีสัมมาคารวะทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๕. **เวยยาวัจจมัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการช่วยขวนขวายในกิจที่ถูกต้อง มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญาตามสมควร อันจะนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูลกัน

๖. **ปัตติทานมัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการให้ส่วนบุญอันเกิดจากการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น แก่ผู้ที่มีพระคุณซึ่งท่านละจากโลกนี้ไปแล้ว

๗. **ปัตตานุโมทนา มัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการอนุโมทนาส่วนบุญของผู้อื่น ในเมื่อผู้อื่นได้ทำความดี เป็นความพลอยยินดีชื่นชมในบุญที่ผู้อื่นทำ

๘. **ธัมมัสสวนามัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการฟังเทศน์ ฟังธรรม ฟังคำสั่งสอนของครู อาจารย์ ที่มีความรู้ มีคุณธรรม ด้วยความเคารพอ่อนน้อม

๙. **ธัมมเทศนามัย** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการแสดงธรรมด้วยความตั้งใจแสดงธรรม ตั้งใจแนะนำสั่งสอน เพื่อให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงตามสติปัญญาของตน

๑๐. **ทิฏฐุชุกัมม** หมายถึง บุญสำเร็จที่ได้จากการทำความเห็นให้ตรง เป็นการประดับประดา

ความเห็นของตนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ นั่นเอง

สรุป บรรดาบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นี้ ทิฏฐุชุกัมมสำคัญที่สุดเพราะเป็นเหตุแห่งการทำความดีที่เหลืออีก ๙ อย่าง บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นี้ สงเคราะห์เข้าในบุญกิริยาวัตถุ ๓ ดังนี้

ทานมัย ปัตติทานมัย ธัมมเทศนามัย จัดเป็น ทาน

ศีลมัย อปจายนมัย เวชยวัจจมัย จัดเป็น ศีล

ภาวนามัย ปัตตานุโมทนามัย จัดเป็น ภาวนา

ธัมมัสสวนามัย ทิฏฐุชุกัมม

ปัญหาและเฉลยหมวด ๑๐

๑. บุญที่สำเร็จด้วยการรักษากายวาจาให้เรียบร้อยเรียกว่าอะไร ?

ก. ทานมัย

ข. ศีลมัย

ค. ภาวนามัย

ง. อปจายนมัย

๒. นักเรียนช่วยครูจัดงานตักบาตรที่โรงเรียนตรงกับบุญกิริยาวัตถุข้อใด ?

ก. เวชยวัจจมัย

ข. ปัตติทานมัย

ค. ปัตตานุโมทนามัย

ง. ธัมมัสสวนามัย

๓. คนมีสัมมาคารวะเพราะมีธรรมอะไร ?

ก. ภาวนามัย

ข. อปจายนมัย

ค. ธัมมเทศนามัย

ง. ทิฏฐุชุกัมม

๔. การพลอยยินดีในสวนบุญของผู้อื่นตรงกับข้อใด ?

ก. ทานมัย

ข. ปัตติทานมัย

ค. เวชยวัจจมัย

ง. ปัตตานุโมทนามัย

เฉลย ๑. ข ๒. ก ๓. ข ๔. ง

คิหิปฏิบัติ

จตุกกะ คือหมวด ๔

ทิฏฐุชุกัมมมีกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง

- ๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
- ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
- ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี
- ๔. สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควร

๑. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา ในการประกอบอาชีพการงาน ในการทำหน้าที่ต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ของตน

๒. อารักขสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยรักษา รู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่หามาได้ ทั้งทรัพย์สินเงินทอง ความรู้ เป็นต้น รู้จักเก็บรักษาดูแลให้ดี ใช้อย่างมีประโยชน์ เกิดเป็นความสุข

๓. กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความมีเพื่อนเป็นคนดี คือ คบบัณฑิต ไม่คบคนพาล

๔. สมชีวิตา หมายถึง เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ แต่พอเหมาะพอควร ไม่ใช่ฟุ่มเฟือย

สรุป ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหัวใจที่ทำให้เป็นเศรษฐี

มีบทย่อว่า อู อากะ สะ

สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในภพชาติหน้า ๔ ประการ

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ มีความเชื่อใน สิ่งที่ควรเชื่อ เช่น ทำดียอมได้ผลดีจริง ทำชั่วยอมได้ผลชั่วจริง

๒. สีสสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ด้วยการรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์

๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน คือ การบริจาคสิ่งของของตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือ มีปัญญาสอนตนเองได้ว่า สิ่งนี้เป็นบาป ควรเว้น สิ่งนี้เป็นบุญควรทำ เป็นต้น

มิตรปฏิรูป คือ มิตรเทียมหรือคนเทียมมิตร ไม่ควรคบ มี ๔ จำพวก

๑. คนปอกลอก มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว คือ มุ่งหวังผลประโยชน์จากเพื่อน
๒. เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก คือ เอาวัดเอาเปรียบเพื่อน
๓. เมื่อมีภัยมาถึงตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน คือ ยามมีทุกข์ นึกถึงเพื่อน มีสุขลืมเพื่อน
๔. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตน คือ เมื่อมีประโยชน์ต่อกันอยู่ก็คบเป็นเพื่อน พอหมดประโยชน์ แล้วก็ไม่สน

๒. คนดีแต่พูด มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. เก็บเอาของที่ล่วงแล้วมาปราศรัย คือ ดีแต่พูดไม่มีผล ในปัจจุบัน
๒. อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราศรัย คือ พูดแต่เรื่องที่ไม่มี ความแน่นอน
๓. สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่หาประโยชน์มิได้ คือ ช่วยเหลือเพื่อน ด้วยสิ่งที่ไม่หาประโยชน์มิได้
๔. ออกปากฟังมิได้ คือ ยามเพื่อนเดือดร้อนมักมีข้ออ้างเสมอ

๓. คนหัวประจบ มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. จะทำชั่วก็คล้อยตาม คือ ทำความชั่วตามเพื่อนเมื่อมีภัยหนีเอาตัวรอด
๒. จะทำดีก็คล้อยตาม คือ ทำความดีตามเพื่อนอย่างเสียไม่ได้
๓. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ คือ สรรเสริญเป็นยอว่า ดีอย่างนั้นดีอย่างนี้
๔. ลับหลังนินทา คือ พอลับหลังก็นินทาว່าร้ายเพื่อนเก็บความลับไม่อยู่

๔. คนชักชวนในทางฉิบหาย มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา คือ ชวนดื่มน้ำเมาเสพติดให้โทษ
๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน คือ ชวนเที่ยวกลางคืนในสถานบันเทิงต่างๆ
๓. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น คือ เล่นจนเพลินไม่ดูเวลา
๔. ชักชวนเล่นการพนัน คือ ชวนเล่นการพนัน ทำให้เสียทรัพย์

มิตรแท้ คือ มิตรที่ดีหรือกัลยาณมิตร มี ๔ จำพวก

๑. มิตรมีอุปการะ มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว คือ มีสติช่วยเหลือเพื่อนเมื่อได้รับอันตราย

๒. ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว คือ ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติไม่ให้ใช้ในทางที่ผิด

๓. เมื่อมีภัย เอาเป็นที่พึ่งพำนักได้ คือ ไม่ทิ้งเพื่อน

๔. เมื่อมีธุระ ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก คือ ช่วยเหลือเพื่อนด้วยความจริงใจ

๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน คือ เป็นคนเปิดเผยจริงใจ

๒. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย คือ ไม่ขายเพื่อน

๓. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ คือ เพื่อนเดือนร้อนก็รีบชวนช่วยช่วยเหลือ

๔. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้ คือ เมื่อเพื่อนตกอยู่ในอันตรายก็ช่วยเหลือไม่คำนึงถึงชีวิตตน

๓. มิตรณะประโยชน์ มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว คือ ชี้แจงให้เห็นโทษของการทำความชั่ว

๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ความดี คือ ชี้แจงผลที่ได้จากการทำความดีอยู่เสมอ

๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง คือ หมั่นเล่าเรื่องดีที่มีประโยชน์ให้เพื่อนฟัง

๔. บอกทางสวรรค์ให้ คือ ชักชวนในการบำเพ็ญกุศล เช่น ทำทาน เป็นต้น

๔. มิตรมีความรักใคร่ มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. ทุกข์ ทุกข์ด้วย คือ ร่วมทุกข์

๒. สุข สุขด้วย คือ ร่วมสุข

๓. โต้เถียงคนที่พูดติเตียนเพื่อน คือ ปกป้องเพื่อนไม่ให้ใครว่าร้าย

๔. รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน คือ ยินดีที่ผู้อื่นสรรเสริญเพื่อน

สังคหวัตถุ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่น ๔ อย่าง

๑. ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน คือ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยวัตถุบ้าง ด้วยการแนะนำความรู้บ้าง เป็นต้น (โอบอ้อมอารี)

๒. ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน คือ พูดจาแต่คำที่มีประโยชน์ รู้จักกาลเทศะ บุคคลสถานที่ เป็นถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะ เป็นต้น (วจีไพเราะ)

๓. อุตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เป็นการช่วยเหลือกิจการงานผู้อื่นไม่นิ่งดูดาย ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น (สงเคราะห์ชุมชน)

๔. สมานัตตตา ความเป็นคนวางตนเสมอต้นเสมอปลายไม่ถือตัว คือ รู้จักการวางตัวให้ถูกต้อง วางตัวให้เสมอต้นเสมอปลายไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี (วางตนพอดี)

พรวาชาธรรม คือ หลักธรรมของผู้ครองเรือน ๔ ประการ

๑. สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน คือ เป็นผู้รักษาสัจจะความจริงเสมอ มีความซื่อตรงจริงใจต่อกัน

๒. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน คือ รู้จักควบคุมตัวเองไม่ให้เกิด โทสะ เป็นการฝึกฝนข่มใจ ไม่ปล่อยใจไปตามกิเลส

๓. ขันติ อุตหน คือ ความอดทนอดกลั้น หนักเอาเบาสู้ง ไม่เกียจคร้านในการทำงาน ทนต่อกิเลสที่มายั่วเย้า

๔. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น

ปัญหาและเฉลยหมวด ๔

๑. การใช้จ่ายทรัพย์ ให้ควรแก่ฐานะตรงกับคำพังเพยข้อใด ?

ก. ชี้อ่างจับตักแตน

ข. เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน

ค. นกน้อยทำรังแต่พอตัว

ง. มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท

๒. ทำอย่างไรจึงจะตั้งตัวได้ในโลกนี้ ?

ก. เว้นจากอบายมุข

ข. บำเพ็ญสังคหวัตถุ

ค. คบกัลยาณมิตร

ง. บำเพ็ญทิวสุธรรมมิกัตถประโยชน์

๓. “งบประมาณขาดดุล” ชื่อว่าขาดธรรมข้อใด ?

ก. อุตถจริยา

ข. สมชีวิตา

ค. สมานัตตตา

ง. กัลยาณมิตตตา

๔. “มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์” ตรงกับทิวสุธรรมมิกัตถประโยชน์ข้อใด ?

ก. อุกุฐานสัมปทา

ข. อารักขสัมปทา

ค. กัลยาณมิตตตา

ง. สมชีวิตา

๕. การใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะของตน ตรงกับคำพังเพยข้อใด ?

ก. นกน้อยทำรังแต่พอตัว

ข. เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน

ค. เห็นกรงจักรเป็นดอกบัว

ง. เห็นช้างขี้ขี้ตามช้าง

๖. เพื่อนหน้าไหว้หลังหลอก จัดเข้าในมิตรประเภทใด ?

ก. มิตรปกกลอก

ข. มิตรดีแต่พุด

ค. มิตรหัวประจบ

ง. มิตรหลอกหลวง

๗. เพื่อนที่ดีของเรา ควรเป็นคนเช่นไร ?

ก. ทำดีกับเรา

ข. พุดดีกับเรา

ค. คิดดีกับเรา

ง. เอาใจเราทุกอย่าง

๘. มิตรประเภทใด ก่อความเสียหายให้มากที่สุด ?

ก. มิตรชักชวนในทางฉิบหาย

ข. มิตรปกกลอก

ค. มิตรหัวประจบ

ง. มิตรดีแต่พุด

๙. คนเทียมมิตรเช่นไร ที่ควรหลีกเลี่ยงให้ไกลที่สุด ?

ก. มิตรชักชวนให้ทำความฉิบหาย

ข. มิตรหัวประจบ

ค. มิตรดีแต่พุด

ง. มิตรปกกลอก

๑๐. ข้อใด เป็นลักษณะของคนดีแต่พุด ?

ก. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์

ข. สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้

ค. ต่อน้ำว่าสรรเสริญ

ง. คิดแต่ได้ฝ่ายเดียว

๑๑. เพื่อนที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว จัดเข้าในมิตรเทียมข้อใด ?

ก. คนปกกลอก

ข. คนหัวประจบ

ค. คนดีแต่พุด

ง. คนชวนทำชั่ว

๑๒. เพื่อนที่ออกปากฟังมิได้ เป็นลักษณะของมิตรเทียมข้อใด ?

๒. มีศีลบริสุทธิ์ คือ รักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีลให้สะอาดบริสุทธิ์

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล ไม่เป็นคนหูเบาเชื่อง่าย

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา คือ ไม่ปฏิบัติกิจหรือพิธีกรรมต่างๆ อันไม่ใช่หลักพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

๕. บำเพ็ญบุญแต่ในพระพุทธศาสนา คือ แสวงหาหรือเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญในพระพุทธศาสนา เช่น ทำทาน รักษาศีล เป็นต้น

ปัญหาและเฉลยหมวด ๕

๑. การไม่ถือมงคลตื่นข่าว มีลักษณะเช่นไร ?

ก. เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล

ข. เชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม

ค. เชื่อกรรม เชื่อมงคล

ง. ไม่เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล

๒. การค้าขายชนิดใด ไม่เป็นข้อห้ามสำหรับอุบาสกอุบาสิกา ?

ก. ค้าขายเครื่องประหาร   ข. ค้าขายเครื่องประดับ

ค. ค้าขายสัตว์เป็นอาหาร   ง. ค้าขายมนุษย์

เฉลย ๑. ก ๒. ข

คิหิปฏิบัติ

ฉักกะ คือ หมวด ๖

ทิส แปลว่า ด้านหรือข้าง ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่ปรากฏเกี่ยวข้องอยู่รอบด้านเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับตัวเราทุกระดับชั้น มี ๖ ทิศๆ ละ ๕ บ้าง ๖ บ้าง ตามหน้าที่ดังนี้

๑. ปุรัตถิมทิส คือ ทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อบุตร ๕ ประการ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาผู้ครองที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์ให้ในสมัย

บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดาด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
๒. ช่วยทำกิจของท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

๒. ทักขินทิส คือ ทิศเบื้องขวา ครูอาจารย์ มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อศิษย์ ๕ ประการ

๑. แนะนำดี
๒. ให้เรียนดี
๓. บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
๔. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

ศิษย์พึงบำรุง ครูอาจารย์ด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ด้วยลูกขี้นัยน์รับ
๒. ด้วยเข้าไปยื่นคอยรับใช้
๓. ด้วยเชื่อฟัง
๔. ด้วยอุปัฏฐาก
๕. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

๓. ปัจฉิมทิส คือ ทิศเบื้องหลัง บุตรภรรยา มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อสามี ๕ ประการ

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี
๓. ไม่ประพฤตินอกใจสามี

๔. รักษาทรัพย์สินที่สามีหามาได้

๕. ชยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา

๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น

๓. ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ

๔. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้

๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

๔. อุตตรทิส คือ ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อเพื่อน ๕ ประการ

๑. รักษาเพื่อนผู้ประมาทแล้ว

๒. รักษาทรัพย์สินของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว

๓. เมื่อมีภัย เขาเป็นที่พึ่งพำนักได้

๔. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ

๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร

กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ด้วยให้ปัน

๒. ด้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ

๓. ด้วยประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์

๔. ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ

๕. ด้วยไม่แก้งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง

๕. เหฏฐิมทิส คือ ทิศเบื้องต่ำ บ่าวไพร่ มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อบ่าว ๕ ประการ

๑. ลูกขึ้นทำการงานก่อนนาย

๒. เลิกทำการงานทีหลังนาย

๓. ถือเอาแต่สิ่งของที่นายให้

๔. ทำการงานให้ดีขึ้น

๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้นๆ

นายพึงบำรุงปาวไพรด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
๒. ด้วยให้อาหารและรางวัล
๓. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
๔. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
๕. ด้วยปล่อยในสมัย

๖. อุปริมทิส คือ ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์ มีหน้าที่จะต้องอนุเคราะห์ต่อกุลบุตร ๖ ประการ

๑. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๕. ทำสิ่งที่เคยได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
๖. บอกทางสวรรค์ให้

กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ด้วยสถาน ๕ ดังนี้

๑. ด้วยกายกรรม คือ ทำอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๒. ด้วยวจีกรรม คือ พูดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๓. ด้วยมโนกรรม คือ คิดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๔. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือ ไม่ได้ห้ามเข้าบ้านเรือน
๕. ด้วยให้อามิสทาน

อบายมุข คือ ปากทางแห่งความเสื่อมมี ๖ อย่าง

๑. ดื่มน้ำเมา ย่อมได้รับความเสื่อม มีโทษ ๖ ประการ

๑. เสียดทรัพย์
๒. ก่อการทะเลาะวิวาท
๓. เกิดโรค
๔. ถูกตีเตียน

๕. ไม่รู้จักอาย

๖. ทอนกำลังปัญญา

๒. เทียวกลางคืน ย่อมได้รับความเสื่อม มีโทษ ๖ ประการ

๑. ชื่อว่าไม่รักษาตัว

๒. ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย

๓. ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ

๔. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย

๕. มักถูกใส่ความ

๖. ได้รับความลำบากมาก

๓. เทียวดูการเล่น ย่อมได้รับความเสื่อม มีโทษ ๖ ประการ

๑. จำที่ไหน ไปที่นั่น

๒. ขับร้องที่ไหน ไปที่นั่น

๓. ดิดสีตีเป่าที่ไหน ไปที่นั่น

๔. เสภาที่ไหน ไปที่นั่น

๕. เพลงที่ไหน ไปที่นั่น

๖. เกิดเทิงที่ไหน ไปที่นั่น

๔. เล่นการพนัน ย่อมได้รับความเสื่อม มีโทษ ๖ ประการ

๑. เมื่อชนะ ย่อมก่อเวร

๒. เมื่อแพ้ ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป

๓. ทรัพย์ย่อมฉิบหาย

๔. ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ

๕. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน

๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร ย่อมได้รับความเสื่อม มีโทษ ๖ ประการ

๑. นำให้เป็นนักเลงเล่นการพนัน
๒. นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
๓. นำให้เป็นนักเลงเหล้า
๔. นำให้เป็นคนหลงเขาด้วยของปลอม
๕. นำให้เป็นคนหลงเขาซึ่งหน้า
๖. นำให้เป็นนักเลงหัวไม้

๖. เกียจคร้านทำงาน มักอ้างเลข ๖ สถานดังนี้

๑. มักอ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
๒. มักอ้างว่าร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
๓. มักอ้างว่าเวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำงาน
๔. มักอ้างว่ายังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
๕. มักอ้างว่าหิวนัก แล้วไม่ทำงาน
๖. มักอ้างว่ากระหายน้ำ แล้วไม่ทำงาน

ปัญหาและเฉลยหมวด ๖

๑. “กายเมตตา วาจาไมตรี ฤดีมุ่งมิตร ไม่ปิดทวาร ให้ทานเสมอ” เป็นคุณสมบัติของใคร ?

ก. มิตร	ข. เจ้านาย
ค. กุลบุตร	ง. สมณพราหมณ์

๒. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ข้อใด ?

ก. สมณะ	ข. อาจารย์
ค. มารดาบิดา	ง. มิตร

๓. “ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี มอบทรัพย์มรดกให้” เป็นหน้าที่ของใครในเรื่องทิศ ๖ ?

ก. มารดาบิดา	ข. ครู อาจารย์
ค. บุตรภรรยา	ง. สมณพราหมณ์

๔. ใครมักอ้างว่า “หนาวนัก ร้อนนัก” แล้วไม่ทำงาน ?

ก. คนป่วย	ข. คนเกียจคร้าน

ค. คนอดนอน   ง. คนขยันเรียน

๕. “เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน“ เป็นลักษณะของอบายมุขข้อใด ?

ก. เทียบกลางคืน   ข. ดื่มน้ำเมา

ค. เล่นการพนัน   ง. เทียบดูการเล่น

๖. “ไม่รู้จั๊กกาย“ เป็นลักษณะของอบายมุขข้อใด ?

ก. ดื่มน้ำเมา   ข. เทียบกลางคืน

ค. คบคนชั่ว   ง. เล่นการพนัน

๗. อบายมุข ๖ ข้อไหนให้ผลเสียหายร้ายแรงที่สุด ?

ก. เล่นการพนัน   ข. ดื่มน้ำเมา

ค. คนเกียจคร้าน   ง. คบคนชั่ว

๘. หลักธรรมข้อใดส่งเสริมให้คนรู้จักหน้าที่ อันจะพึงปฏิบัติต่อกัน ?

ก. อิทธิบาท ๔   ข. พลธรรม

ค. ทิศ ๖   ง. สมรวาสาธรรม

๙. นิยมยกย่อง ปกป้องเชิดชู ไม่เจ้าชู้นอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้เครื่องประดับ คือหน้าที่ของใคร ?

ก. สามี   ข. ภรรยา

ค. บ่าว   ง. มิตร

เฉลย ๑.ค ๒.ค ๓.ก ๔.ข ๕.ค ๖.ก ๗.ก ๘.ค ๙.ก